

NÁZORY

Vzpomínky ze špatné strany železné opony

26. června 2009 0:00

Je to opravdu výstižná příhoda: polská rodina je na lyžích v Alpách, v severní [Itálii](#). Jsou velmi dobře oblečení i vybaveni, muž platí kreditní kartou. Pak se o něčem baví. Muž říká: „Za komunismu bylo líp.“

Tu příhodu mi vyprávěl novinář z ukrajinského Lvova na konferenci v Berlíně, která se zabývala vypořádáním se s komunistickou minulostí. „Chápete, jak to může říct? Přece kdyby byl komunismus, jel by na lyže maximálně do Zakopaného a stál tam ve frontách na šlepr...“ popisuje můj ukrajinský kolega (a to samozřejmě pomíjíme možnost, že by seděl bezdůvodně ve vězení a nejel nikam).

Ta příhoda ovšem bezděčně ukazuje největší problém, který máme s komunistickým dědictvím: boj se vzpomínkami, které jsou nutně osobní, neúplné, boj se zapomináním i neznalostí, protože o celé obrovské šíři totalitních krutostí stále ještě více tušíme, než víme. Podobné hlasy plné nostalgie po minulých časech zaznívají ovšem v celé východní Evropě, samozřejmě i v Česku. Můžeme se zlobit: jak je to možné ještě nyní, dvacet let po pádu železné opony?

Zítra si připomeneme už 59. výročí popravy Milady Horákové. Ale kdo si na ni opravdu vzpomene? Ruku na srdce: neznáme víc podrobností o současném vězeňském pobytu krvavé prokurátorky Ludmily Brožové než o dávných útrapách její oběti v komunistickém kriminálu? Ano, i to je důsledek těch ztracených let, kdy jsme dobrovolně zapomínali a mysleli si, že to je nejpraktičtější způsob, jak naložit s vlastní minulostí. Ale vraťme se na berlínskou konferenci, kterou pořádaly noviny Frankfurter Allgemeine Zeitung a sdružení novinářů N-ost. I ona ukázala, jak podobná je minulost (a díky ní i současnost) celé té plejádě zemí ležících na naší (čti: špatné) straně bývalé železné opony. Stěnu smrti na západní hranici sice zbudovaly šikovné české ruce, ale vůbec nebyla jen naší záležitostí: byla stejnou pastí třeba pro Poláky či východní Němce.

Nezdá se to, ale zažíváme nesmírně klíčové období, možná současně i jakési podivné mezičasy: svědkové, pamětníci (ale i pachatelé) houfně mizí a nedávná minulost se stává opravdovou historií. Stále větší roli bude hrát přístup k našim dějinám, který právě nyní nastartujeme: způsob, jakým zachytíme poslední zbytky osobních výpovědí, jak o minulosti (konečně) začneme učit ve [školách](#), ale i to, jak naložíme s archivy, které se nám právě jako zázrakem naplno otevřely (tedy alespoň u nás v Česku).

Nejde totiž už o jména, seznamy těch vinných, zaprodaných, bezmocných či všech dohromady. Nejde o to najít jedno či dvě udání, najít pár nešťastných slov, najít jednu ztracenou výpověď. Jde opravdu o něco víc.

Jeden bývalý tajný policista se takto rozčiloval: „Proč si ukazují prstem na mne, když ti, kterým jsem sloužil, dnes sedí v parlamentu?“ Ano, je třeba hledat souvislosti, vazby a mechanismy fungování režimu, jehož neviditelná pavučinová vlákna přesahovala hranice jednotlivých států a sbíhala se v jednom místě daleko na Východě. Jestliže berlínské setkání ukázalo společné problémy plynoucí z větší či menší nechuti účtovat s dědictvím komunistické éry, ukázalo i velké rozdíly. Na některé věci můžeme být jistě pyšni: archiválie československých bezpečnostních složek jsou dnes přístupné v takové míře, že se o tom badatelům v jiných zemích může jen zdát.

Je čas toho využít: prošlapat pohodlnou [cestu](#) k naší minulosti, aby nezbylo jen pár vzpomínek, které bude spojovat jedině: totiž skutečnost, že pocházejí ze špatné strany železné opony.

Jeden bývalý tajný policista se rozčiloval: „Proč si ukazují prstem na mne, když ti, kterým jsem sloužil, dnes sedí v parlamentu?“ Ano, je třeba hledat souvislosti, vazby a mechanismy fungování režimu.

O autorovi| [Luděk Navara](#), redaktor MF DNES

Autor:

Luděk Navara